

Nr 156.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inköp av egendomen Gustafshög till bränsledepå för flottans station i Stockholm; given Stockholms slott den 9 mars 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Rosén.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, GÄRDE, PETERSSON, ROSÉN, HAMRIN, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Rosén anför:

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 oktober 1927 har marinförvaltningen gjort framställning om inköp av egendomen Gustafshög i Nacka socken av Stockholms län till bränsledepå för flottans station i Stockholm samt i sådant hänseende anført följande.

Frågan om upprättande av en marinens egen koldepå i Stockholm hade länge varit föremål för utredning. Huvudsakliga anledningen till att den icke blivit löst torde hava varit, att den kombinerats med frågan om förflyttning av flottans station i Stockholm till annan plats i Stockholms skärgård.

I samtliga utredningar angående förflyttning av nämnda station till respektive Kaknäs, Skuggan, Elfvik, Södergarn och Torsbyfjärd hade förslag rörande anläggning av en bränsledepå upptagits. 1917 års flottstationskommitté hade för var och en av de olika platserna beräknat kostnaden för bränsledepå till approximativt 2,000,000 kronor oavsett kostnaden för markförvärv.

Andra platser i Stockholms skärgård, såsom Gåshaga och Duvholmen, hade även undersökts för ifrågavarande ändamål varvid kostnaderna beräknats till respektive 1,610,000 kronor och 1,593,000 kronor. Slutligen hade undersökning verkställts angående anläggning av koldepå och torpedutskjutningsstation å Bosö, varvid kostnaden för enbart koldepån beräknats till 1,816,000 kronor. År 1914 hade marinförvaltningen ingått till Kungl. Maj:t med framställning om äskande hos riksdagen av medel för anläggning av koldepå å sistnämnda plats. Framställningen hade emellertid icke föranlett någon åtgärd.

I stället för hållande av egen depå för erforderligt kolförråd i Stockholm hade det därför varit nödvändigt att förhyra kolupplagsplatser. Sedan länge tillbaka förhyrde marinförvaltningen med Kungl. Maj:ts medgivande dels av firman G. & L. Beijer egendomen Gustafshög för 40,000 kronor per år, dels av aktiebolaget Kol & Koks koltomt vid Värtan för 24,640 kronor per år. Nuvarande hyresavtal gällde till den 1 oktober 1928.

Genom brev den 23 september 1926 hade Kungl. Maj:t anbefallt marinförvaltningen att inkomma med utredning och förslag angående frågan om upplagsplats för kol och olja vid flottans station i Stockholm.

Riksdagens revisorer hade år 1926 uttalat, att då frågan om ordnandet av upplagsplats för kol för flottans station i Stockholm numera vore under utredning, revisorerna ansett sig icke böra i annan mån ingå på berörda fråga, än att revisorerna velat som sin mening framhålla, att detta spörsmål torde böra vinna sin lösning snarast möjligt i syfte att de avsevärda hyresavgifter, som staten för närvarande hade att för ändamålet utgiva, skulle kunna bortfalla.

Utredning i ämnet föreläge redan sedan någon tid, såvitt anginge den närmast till hands liggande utvägen att utnyttja de tomter, flottan ägde. Först hade därvid kommit i åtanke lägenheten *Fjärderholmarna*, som kronan 1918 förvärvat från Stockholms stad och vilken med hänsyn till läget ansetts lämplig såsom plats för anläggande av en koldepå. Verkställd utredning hade emellertid visat, att kostnaderna för en dylik depå därstädes skulle uppgå till icke mindre än 3,166,000 kronor med stenkaj och 2,270,000 kronor med träkaj.

Utredning hade vidare gjorts angående förläggande av koldepå till *Djurgårdsstaden* på platsen för den så kallade järnvägen. Kostnaderna beräknades här till 1,100,000 kronor. Läget vore dock icke lämpligt för en sådan anläggning, och dessutom torde estetiska skäl tala emot och allmänna opinionen motsätta sig anläggning av en koldepå i Djurgårdsstaden.

Slutligen hade verkställd utredning visat, att koldepåns förläggning till *Beckholmen* skulle draga en kostnad av 1,549,000 kronor. Oavsett den höga kostnaden skulle förslaget ställa sig ogynnsamt i det hänseendet, att en kolanläggning å Beckholmen skulle inskränka på det utrymme, som erfordrades för dockornas användning.

Vidare hade marinförvaltningen underhandlat med järnvägsstyrelsen om förhyrande av vissa av statens järnvägar disponerade områden vid *Värtahamnen*. Järnvägsstyrelsen hade därvid välvilligt låtit marinförvaltningen förhyra ett område av 3,200 kvm., rymmande cirka 11,000 ton, men hade styrelsen förklarat sig icke kunna undvara ytterligare område.

Kostnaderna för anläggande av en koldepå skulle alltså belöpa sig till:	
å Fjäderholmarna med stenkaj	kronor 3,166,000: —
» » » träkaj	» 2,270,000: —
i Djurgårdsstaden	» 1,100,000: —
å Beckholmen	» 1,549,000: —

Marinförvaltningen ville härvid särskilt framhålla, att siffrorna endast avsåge kostnaden för anläggning men icke för markområdet, då marken redan tillhörde kronan.

Ämbetsverket ansåge med hänsyn till vad ovan sagts, att anläggande av koldepå å någon av här angivna platser icke lämpligen borde ifrågakomma. Vid sådant förhållande återstode endast att antingen fortfarande förhyra kolupplagsplatser eller ock förvärva annat område.

Vad förhyrning beträffade, kunde denna för varje gång blott ske på ett år, och detta medförde ett osäkerhetstillstånd, som under de senare åren visat sig hart när olidligt. Inför ovissheten, om hyreskontrakten skulle förlängas, förlorade marinförvaltningen möjligheten att lagra större kvantiteter kol än som kunde förbrukas, innan kolupplagsplatserna vid en eventuell uppsägning av hyreskontrakten måste avträdas, och därtill komme svårigheten att göra koluppköpen vid de ekonomiskt fördelaktigaste tidpunkterna på kolmarknaden. För marinförvaltningen stode det därför klart, att det icke blott ställde sig dyrbart ur kostnadssynpunkt, utan även med hänsyn till kolförrådets affärsdrift vore synnerligen oförmånligt att förhyra de för kolet erforderliga upplagsplatserna.

Ämbetsverket hade därför i syfte att med äganderätt förvärva lämpligt område inlett underhandlingar med firman G. & L. Beijer i Stockholm om inköp av den firman tillhöriga egendomen Gustafshög, belägen i Nacka socken invid Saltsjön. Nämda egendom innehölle en areal av cirka 27,000 kvm., varav ett jämnare område tillika med den utplanerade delen närmast sjön utgjorde cirka 12,000 kvm. och den övriga kuperade och bergiga delen cirka 15,000 kvm. Strandlinjens hela längd utgjorde omkring 250 längdmeter.

Utmed det planerade området vore utförd pålkaj till en längd av cirka 200 meter och till en medelbredd av cirka 8 meter samt med ett vattendjup vid yttre kajlinjen av 5 till 8 meter. Kajbyggnaden vore utförd på tillräckligt antal till berget nedslagna pålar och därpå fästade tvärbjälkar, hammarband och utförda försträvningar. Hela kajplanet vore belagt med 75 mm. tjock plank. Den del av kajplanet, som sträckte sig framför kolgårdar och skjul, vore försedd med rälsspår och därpå löpande lossningskranar, så att lossning kunde utföras direkt från fartyg till respektive kolgårdar och skjul. Å området närmast innanför förenämnda kajbyggnad vore uppförda tre stycken större kolskjul av stolpvirke och bräder under tak av korrugerad plåt. Det hela vore omhändertaget med skyddsplank. Dessutom finnes på västra delen av området uppförda en materialbod, en tvättstuga och avträdeshus. På övre delen av området finnes uppförd en villabyggnad. Allt vore i gott skick.

Gustafshög hade av marinförvaltningen förhyrts och använts som kolupplagsplats sedan den 1 oktober 1916. Cirka 28,000 ton kol kunde därstädes uppläggas. Egendomen hade visat sig vara en utmärkt koldepå. Härjämte vore det icke planerade området ändamålsenligt för anläggande av brännoljecisterner, varav flottan så småningom, allteftersom oljeeldning infördes å fartygen, komme att få behov. Genom förvärvande av Gustafshög skulle på en gång frågan om koldepå och om oljedepå för Stockholms station kunna lösas. Anläggningen för koldepå och kajen befunde sig i gott och underhållet skick. Genom att Gustafshög vore beläget utanför Stockholms hamn-

område, bortföle kostnaden för hampenningar, vilket minskade fraktkostnaderna vid import av kol till platsen.

Underhandlingarna om inköp av Gustafshög hade från firmans sida förts av dess utsedda ombud, riksbanksfullmäktigen, vice häradshövdingen Walter Philipson.

Sedan firman Beijer år 1922 uppdragit åt professorn vid Tekniska högskolan H. Kreüger att värdera egendomen, hade denne uppskattat densamma till 1,500,000 kronor. Sedermera hade firman Beijer i juni månad år 1927 låtit verkställa ny värdering av egendomen genom byggmästaren i Stockholm N. P. Althin, som, efter vad vice häradshövdingen Philipson meddelat och enligt vad marinförvaltningen erfarit, ansåges såsom speciellt skickad för ett sådant uppdrag. Althin hade värderat egendomen till 1,160,000 kronor.

Efter underhandlingarnas slut hade firman Beijer i skrivelse till marinförvaltningen erbjudit ämbetsverket att få inköpa egendomen till sistnämnda pris, 1,160,000 kronor, och därvid åberopat, att sagda pris med 340,000 kronor understeg egendomens värde enligt professor Kreügers värdering.

Firmans erbjudande hade gjorts under förutsättning av att ifrågavarande köp fastställdes före den 1 maj 1928. Skulle denna förutsättning icke inträffa, vore försäljningsanbudet från firmans sida förfallet, och firman vore då icke heller villig att mot förutvarande hyra ytterligare förlänga hyreskontraktet.

Marinförvaltningen ansåge det framgå av den gjorda utredningen, att inköp av Gustafshög vore den lämpligaste lösningen av frågan om anordnande av kol- och oljedepåer vid Stockholms station. Ämbetsverket ville därvid särskilt framhålla, att i priset inginge såväl värdet av kolanläggningen som av tomten, i motsats till vad fallet vore vid kolupplagsplatserna å Fjäderholmarna, Beckholmen och i Djurgårdsstaden, ävensom att å sistnämnda båda ställen plats ej funnes för blivande oljedepå.

De hyreskostnader, som för närvarande utginge för Gustafshög och för koltomten vid Värtan, skulle jämlikt Kungl. Maj:ts beslut läggas på kolkostnaderna och hänsyn härtill tagas vid bestämmandet av utlämningspriset å kolen. Hyreskostnaderna, som nu uppginge till 64,640 kronor och för tiden efter den 1 oktober 1928 med säkerhet icke kunde beräknas lägre än 75,000 kronor, komme vid inköp av Gustafshög att bortfalla, varigenom utlämningspriset å kol för flottans fartyg m. fl. kunde i samma mån sänkas.

Något anslag för inköpssummans gäldande behövde icke av riksdagen äskas. Medel hade av Kungl. Maj:t och riksdagen ställts till marinförvaltningens disposition för inköp och uppläggning av stenkol till nedannämnda belopp och kolkvantiteter.

	kronor	kolkvantiteter i ton
år 1900	420,000	17,500
» 1901	165,000	5,500
» 1905	260,000	13,000
» 1913	1,191,000	45,000
	Summa 2,036,000	81,000.

Av 1918 års riksdag hade dessutom beviljats 2,240,000 kronor dels för täckande av överbetalning å koltitlarna under neutralitetsvakten och dels för inköp av 11,000 ton kol.

Enär sedan någon tid vissa fartyg uteslutande och vissa andra fartyg delvis eldades med olja, hade marinförvaltningen kunnat hålla utlämningspriset å kol så, att tillgängligt kapital räckte icke blott för ett kolförråd av 92,000 ton utan även för erforderliga inköp av brännolja. Under åren 1920 och

1921, då kolprisen sjunkit med mycket stor hastighet i den allmänna marknaden, hade koltitlarna tillförts ett extra kapital, genom att utlämningspriserna sänkts endast i den mån nya upphandlingar av kol verkstälts.

Med anledning härav hade å koltitlarna uppstått en kapitalbehållning utöver förlagskapitalet, som väl räckte till gäldande av köpesumman, 1,160,000 kronor, även om man toge hänsyn till att de av olika förhållanden beroende fluktuationerna å kolprisen nödvändiggjorde, att koltitlarnas penningtillgång hölles väsentligt högre än som betingades av kolprisen å kolmarknaden.

Marinförvaltningen ville slutligen framhålla, att ju förr inköpet komme till stånd, ju fördelaktigare bleve det ekonomiskt sett, genom att det nu utgående hyresbeloppet, som utgjorde 40,000 kronor för tiden 1 oktober 1927—1 oktober 1928, inbesparades från den tidpunkt, köpet skedde.

På grund av vad sålunda anförts hemställde marinförvaltningen om be- myndigande att för ett pris av 1,160,000 kronor inköpa ifrågavarande område, bestående av lägenheterna Gustafshög nr 1, 2, 3 och 4 under hemmanet Sickla nr 1 i Nacka socken, samt att få bestrida köpesumman därför med å förrådstitlarna för stenkol samt motor- och pannbrännolja besparade medel.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har frågan om ordnandet av en bränsleupplagsplats för flottans station i Stockholm sedan länge varit föremål för myndigheternas uppmärksamhet. Storleken av de kostnader, som förhyrandet av erforderliga upplagsplatser under en följd av år medfört, har tydligt ådagalagt, att de nu rådande förhållandena på ifrågavarande område icke äro tillfredsställande. Detta har, såsom marinförvaltningen erinrat, även understrukits av riksdagens år 1926 församlade revisorer, som i sin berättelse över den av dem verkställda granskningen av statsverkets förvaltning m. m. för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 framhållit, att spörsmålet om ordnandet av upplagsplats för kol för flottans station i Stockholm enligt deras mening borde vinna sin lösning snarast möjligt.

Den nuvarande anordningen med förhyrning av upplagsplatser medför icke blott dryga kostnader i form av hyresavgifter; då, enligt vad marinförvaltningen meddelat, förhyrning kunnat ske allenast för ett år i sänder, hava härigenom även svårigheter uppstått för marinens myndigheter att på ett ändamålsenligt sätt ordna kolinköp och lagring av inköpta kolpartier.

Under sådana förhållanden synes den enda rationella lösningen av förevarande fråga vara den, att för upplagsplats disponeras ett kronan tillhörigt område. Härvid har i första hand undersökts, huruvida för ändamålet lämpligen kunde utnyttjas någon av de i kronans ägo redan befintliga tomter. Enligt vad den i ärendet verkställda utredningen giver vid handen, skulle emellertid en dylik anordning ur ekonomisk synpunkt ställa sig ogynnsammare än ett inköp av den förut omförmälda, i enskild ägo varande egendomen Gustafshög, vilken för närvarande förhyres såsom bränsleupplagsplats för flottans räkning. Till förmån för ett inköp av Gustafshög talar vidare den omständigheten, att nämnda fastighet väl lämpar sig såsom upplagsplats icke blott för kol utan även för brännolja, vilket vid denna frågas avgörande måste tillmätas stor betydelse, enär flottans behov av brännolja under de närmaste åren kommer att starkt ökas till följd därav, att allt flera av de i

flottan ingående fartygen bliva oljeeldade. Med hänsyn härtill och då jag icke har något att erinra mot det för egendomen begärda priset, 1,160,000 kronor, anser jag mig böra förorda marinförvaltningens förslag om inköp av densamma.

Med anledning av marinförvaltningens hemställan, att för köpesummans gäldande måtte få tagas i anspråk besparade medel å förrådstitlarna för stenkol samt motor- och pannbrännolja, får jag nämna, att, enligt vad jag under hand från marinförvaltningen inhämtat, kapitalbehållningen å dessa titlar för närvarande uppgår till 5,940,000 kronor. Härav beräknas ett belopp av 4,600,000 kronor vara erforderligt såsom förlagskapital för hållande av fullt fredsförråd av kol och brännolja. Den därutöver förefintliga behållningen, 1,340,000 kronor, är sålunda fullt tillräcklig för den föreslagna köpskillingens gäldande. Jag anser mig därför kunna biträda marinförvaltningens förslag även i detta hänseende.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för inköp av lägenheterna Gustafshög nr 1, 2, 3 och 4 under hemmanet Sickla nr 1 i Nacka socken av Stockholms län må tagas i anspråk ett belopp av 1,160,000 kronor av å förrådstitlarna för stenkol samt motor- och pannbrännolja besparade medel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Yngvar Månsson.